commissie
van toezicht
Antwerpen

JAARVERSLAG 2024

COMMISSIE VAN TOEZICHT

BIJ DE GEVANGENIS TE ANTWERPEN

INHOUDSOPGAVE

DANKWOORD **1**

1. DE COMMISSIE VAN TOEZICHT **2**

1.1. SAMENSTELLING VAN DE COMMISSIE VAN TOEZICHT BIJ DE GEVANGENIS TE ANTWERPEN 2

1.1.1. Leden op 31 december 2024 ..... *2*

1.1.2. Aftredende leden 2024 ..... *2*

1.2. WERKING 3

1.2.1. Opdrachten *3*

1.2.2. Vergaderingen *3*

1.2.3. Bezoeken aan de gevangenis en gesprekken met gedetineerden *4*

1.2.4. Good practices *5*

1.3. BEHANDELING VAN VERZOEKEN VAN GEDETINEERDEN 5

1.3.1. Aard van het verzoek *5*

1.3.2. Aantal grieven *6*

2. DE PENITENTIAIRE INRICHTING **7**

2.1. DE GEVANGENIS VAN ANTWERPEN 7

2.2. EEN AANTAL PROBLEMEN IN DE GEVANGENIS VAN ANTWERPEN 8

3. HET TOEZICHT **9**

3.1. BELANGRIJKSTE THEMA'S DIE WERDEN OPGEMERKT DOOR DE CVT 9

3.1.1. Detentieomstandigheden *9*

3.1.2. Contacten met de buitenwereld *12*

3.1.3. Regime en activiteiten *12*

3.1.4. Werk *13*

3.1.5. Medische zorgen en gezondheidszorg *14*

3.2. ONDERZOEK STRAF- EN BEVEILIGDE CEL 15

3.3. TRANSVERSAAL THEMA VAN HET JAAR 2024: GEESTELIJKE GEZONDHEIDSZORG 16

4. HET BEKLAGRECHT **18**

4.1. DE KLACHTENCOMMISSIE VAN ANTWERPEN 18

4.1.1. Samenstelling *18*

4.1.2. Werking *18*

4.1.3. Kwantitatieve Data *18*

4.1.4. Kwalitatieve Data *20*

5. BELANGRIJKSTE BESLUITEN EN AANBEVELINGEN **21**

5.1. AANBEVELING 1: BUDGET CREËREN VOOR STRUCTURELE VERBETERINGEN EN AANWERVING PERSONEEL 21

5.2. AANBEVELING 2: OPLEIDINGEN VOOR PENITENTIAIRE BEWAKINGSBEAMBTEN 21

5.3. AANBEVELING 3: ACADEMISCH ONDERZOEK NAAR OORZAKEN EN GEVOLGEN VAN OVERBEVOLKING IN DE GEVANGENIS VAN ANTWERPEN: CASESTUDY'S EN IMPLICATIES 21

5.4. AANBEVELING 4: ONDERZOEK NAAR DE IMPACT VAN DE MINIMALE DIENSTVERLENING TIJDENS STAKINGEN IN DE GEVANGENIS 22

5.5. AANBEVELING 5: GEPASTE VOORZIENING VOOR GEÏNTERNEERDEN 22

5.6. AANBEVELING 6: ZINVOLLE DAGBESTEDING VOOR GEDETINEERDEN 23

6. BELANGRIJKSTE UITDAGINGEN VAN DE CVT EN BELANGRIJKSTE WERKDOMEINEN VOOR HET JAAR 2025 ..... **24**

6.1. UITDAGING 1: OVERBEVOLKING EN CAPACITEIT 24
6.2. UITDAGING 2: PERSONEELSTEKORT 24
6.3. UITDAGING 3: ALTERNATIEVE VORMEN VAN DETENTIE 25
6.4. UITDAGING 4: BEVEILIGING EN GEWELD 25
6.5. UITDAGING 5: INZETTEN VAN VOLDOENDE MIDDELEN EN PROGRAMMA'S GERICHT OP GEESTELIJKE GEZONDHEIDSZORG 26

"De mate van beschaving in een samenleving kan worden beoordeeld door haar gevangenissen te betreden"

Fjodor Dostojevski

DANKWOORD

Namens de Commissie van Toezicht van Antwerpen willen wij onze oprechte dank en waardering uitspreken voor de voortdurende inzet, toewijding en professionaliteit die het personeel en de directie van het arresthuis het afgelopen jaar hebben getoond.

We waarderen de zorg en het respect waarmee jullie dagelijks jullie taken uitvoeren, vaak onder uitdagende omstandigheden. Jullie inzet is van grote waarde voor het goed functioneren van het arresthuis.

Hartelijk bedankt.

1. DE COMMISSIE VAN TOEZICHT

1.1. SAMENSTELLING VAN DE COMMISSIE VAN TOEZICHT BIJ DE GEVANGENIS TE ANTWERPEN

1.1.1. Leden op 31 december 2024

1. BONROY Anne-Marie, lid, arts
2. BROSENS Pieter, lid, architect, leerkracht
3. CLAESSENS Luc, lid, jurist, **voorzitter KC**
4. DE CLERCK Sanne, lid, jurist, advocaat
5. DE WOLF Sórcha, lid, student
6. DOBBELEIR Marc, lid, arts
7. DONCKERS Niels, lid, docent, fotograaf
8. DZHALA Erik, lid, jurist, advocaat-stagiair
9. EL MORABET Imane, lid, jurist
10. GOOS Anaïs, lid, jurist, advocaat
11. JOOSSENS Johanna, lid, criminoloog, AML analyst, **ondervoorzitter**
12. MERTENS Emma, lid, jurist
13. MIURIN Alessandro, lid, student
14. NELISSEN Bart, lid, jurist, leraar/journalist
15. PARIS François, lid, manager, **voorzitter**
16. VAN EESTER Lore, lid, criminoloog, begeleider opvangcentrum
17. VANHOOLST Lies, lid, criminoloog, juridische dienst CGVS
18. VANSEUNINGEN Elisabeth, lid, jurist, parketjurist
19. VERBESSEM Nicole, lid, waarnemend hoofdgriffier, gepensioneerd, **secretaris**

Samenstelling KC

CLAESSENS Luc, lid, jurist, **voorzitter KC**

DE CLERCK Sanne, lid, jurist

GOOS Anaïs, lid, jurist, advocaat

1.1.2. Aftredende leden 2024

1. FOETS Etienne, lid, voorzitter KC, gepensioneerd, ambtenaar, jurist
2. LAGAE Lieve, lid, bemiddelaar
3. MASSELUS Chantal, lid, jurist
4. SAS Dorien, lid, medewerker Elegast vzw

1.2. WERKING

1.2.1. Opdrachten

De werking van een commissie van toezicht (hierna: commissie of CvT) wordt beschreven in artikels 26 tot en met 31 van de Basiswet van 12.01.2005.

Ten opzichte van de penitentiaire administratie oefent de commissie een onafhankelijk en extern toezicht uit op de behandeling van de gedetineerden en op de naleving van de voorschriften binnen de gevangenis; zij heeft dus tot taak te waken over de levensomstandigheden en de behandeling van de gedetineerden in de gevangenis.

De huidige CvT voert volgende opdrachten uit:

- onafhankelijk toezicht uitoefenen op de gevangenis waarvoor ze bevoegd is, op de bejegening van de gedetineerde personen en op de naleving van de hen betreffende voorschriften;
- advies en inlichtingen verstrekken aan de CTRG m.b.t het welzijn van de gedetineerde personen en hieromtrent voorstellen doen;
- bemiddelen tussen de gedetineerde personen en de gevangenisdirectie indien nodig om een concreet probleem op te lossen;
- een jaarverslag opstellen.

Meer bepaald voeren de leden van de CvT hun opdrachten uit door het vervullen van volgende taken:

- de gevangenis bezoeken (minstens éénmaal per week);
- de documenten en registers van de gevangenis raadplegen;
- gesprekken voeren met gedetineerde personen, het gevangenispersoneel, de gevangenisdirectie, alsook met enig ander persoon die informatie kan verstrekken over de werking van de gevangenis en de bejegening van gedetineerde personen;
- bemiddelen tussen gedetineerde personen en de gevangenisdirectie indien dit nodig is om een concreet probleem op te lossen;
- deelname aan de maandelijkse vergadering van de commissie van toezicht;
- bezoekverslagen en een jaarverslag opstellen;
- adviezen en voorstellen formuleren t.a.v. de CTRG om de bejegening van de gedetineerde personen te verbeteren;
- het behandelen van klachten van gedetineerde personen tegen beslissingen van de gevangenisdirectie.

Zij heeft daartoe uitgebreide controlebevoegdheden. Om hun taak te kunnen uitoefenen, mogen de leden van de commissie direct en zonder toezicht in contact treden met de gedetineerden, hebben zij inzage in de boeken en bescheiden, registers tuchtsancties en individuele gegevens van de gedetineerden.

1.2.2. Vergaderingen

De CvT Antwerpen vergadert één dinsdag per maand om 18.15 uur; tijdens de zomermaanden is er één vergadering; de uitnodiging tot de vergadering vermeldt ook de agendapunten en de data van de daaropvolgende vergaderingen worden ook vermeld.

Op de vergadering worden de klachten van gedetineerden en de eventueel reeds ontvangen antwoorden van de algemeen directeur/directie besproken en geëvalueerd; verder wordt getracht een antwoord te vinden op de problemen waarmee een maandcommissaris zich geconfronteerd zag of zou kunnen zien,

worden wetswijzigingen in verband met detentie ten berde gebracht en zoveel mogelijk geduid, alsmede de praktische werking van de CvT, etc.

De CvT Antwerpen vergaderde in 2024 in het lokaal CK4 in de gevangenis. In de periode 01.01.2024 t/m 31.12.2024 hield de CvT Antwerpen 11 fysieke vergaderingen: 23.01.2024, 20.02.2024, 19.03.2024, 23.04.2024, 21.05.2024, 18.06.2024, 20.08.2024, 17.09.2024, 22.10.2024, 19.11.2024, 17.12.2024.

Adviseur-generaal gevangenisdirecteur mevr. An Janssens is sinds 2024 aangeduid als inrichtingshoofd, de Voorzitter/Ondervoorzitter heeft met haar een maandelijks gesprek kunnen houden; verder werd er door de Voorzitter schriftelijk via e-mail gecommuniceerd.

1.2.3. Bezoeken aan de gevangenis en gesprekken met gedetineerden

Op de maandelijkse vergaderingen van de CvT Antwerpen wordt telkens overeengekomen wie voor welke maand als maandcommissaris zal optreden; er is gekozen om telkens met 2 maandcommissarissen te werken die elkaar vanaf de 1ste of 15de van de maand overlappen zodat opvolging en feedback geven over de klachten efficiënter verloopt.

Elke gedetineerde kan een gesprek aanvragen met de CvT om zijn opmerkingen, bezwaren en/of klachten kenbaar te maken over zijn behandeling en/of de leefomstandigheden in de gevangenis (zoals voeding, kleding, tuchtstraffen, racisme, bezoek, fouilleringen, agressie, medische verzorging, scholing, bibliotheekbezoek).

Het aanvragen van een gesprek gebeurt door het posten van een briefje in één van de brievenbussen van de CvT Antwerpen die zich in de centrale ruimte op iedere verdieping van de gevangenis bevindt (3 brievenbussen op de mannenafdelingen, 1 brievenbus op de vrouwenafdeling en 1 op vleugel F, waar in principe de geïnterneerden verblijven). Er is ook een postbus bij de afdeling ‘Beperkte detentie’. Uitzonderlijk krijgen we een mail van de CTRG over een gedetineerde die vraagt om een bezoekje te krijgen.

De maandcommissaris doet dan minstens 1x per week op een zelf te bepalen dag en uur een ronde langs alle voormelde brievenbussen, neemt de grievenbriefjes eruit en spreekt met de klagers; indien de grief niet onmiddellijk afgehandeld kan worden, wordt deze per email overgemaakt aan de Directeur/inrichtingshoofd die, na onderzoek, de maandcommissaris een antwoord bezorgt.

De maandcommissaris geeft, indien nodig, feedback aan de klager waarna in principe het incident wordt afgesloten.

De klachtenbriefjes worden aan de Klachtencommissie overgemaakt.

Onderstaande leden traden in de periode van 01.01.2024 t/m 31.12.2024 op als maandcommissaris. De tabel vermeldt verder de data wanneer de gevangenis werd bezocht.

MAAND	MAANDCOMMISSARISSEN	DATA BEZOEK GEVANGENIS
JANUARI	Dorien Sas, Elisabeth Vanseuningen, Erik Dzhala	04/01, 09/01, 16/01, 28/01
FEBRUARI	Erik Dzhala, Niels Donckers, Annemie Bonroy	04/02, 06/02, 10/02, 13/02, 21/02, 25/02, 28/02
MAART	Annemie Bonroy, Chantal Masselus, Pieter Brosens	03/03, 10/03, 11/03, 15/03, 17/03, 18/03, 24/03, 28/03, 30/03
APRIL	Pieter Brosens, Alessandro Miurin, Lieve Lagae	02/04, 11/04, 12/04, 15/04, 22/04, 28/04, 30/04
MEI	Lieve Lagae, Johanna Joossens, Niels Donckers	04/05, 07/05, 09/05, 12/05, 14/05, 16/05, 20/05, 21/05, 24/05, 28/05, 30/05, 31/05
JUNI	Niels Donckers, François Paris, Johanna Joossens	05/06, 07/06, 11/06, 12/06, 14/06, 17/06, 18/06, 21/06, 25/06, 27/06
JULI	Johanna Joossens, Alessandro Miurin, Lieve Lagae	02/07, 08/07, 09/07, 13/07, 18/07, 25/07, 31/07
AUGUSTUS	Lieve Lagae, Erik Dzhala, Johanna Joossens, Annemie Bonroy	07/08, 08/08, 14/08, 15/08, 18/08, 20/08, 25/08, 27/08, 31/08
SEPTEMBER	Annemie Bonroy, Niels Donckers, Emma Mertens	03/09, 07/09, 11/09, 18/09, 20/09, 23/09, 27/09
OKTOBER	Emma Mertens, Elisabeth Vanseuningen, François Paris	01/10, 02/10, 05/10, 09/10, 12/10, 15/10, 17/10, 21/10, 24/10, 30/10
NOVEMBER	François Paris, Johanna Joossens, Alessandro Miurin	01/11, 06/11, 12/11, 15/11, 19/11, 21/11, 26/11, 29/11
DECEMBER	Alessandro Miurin, Niels Donckers, Emma Mertens	03/12, 06/12, 10/12, 17/12, 21/12, 24/12, 26/12, 30/12

Figuur 1 Overzicht van maandcommissarissen en data bezoek aan gevangenis, 2024

1.2.4. Good practices

Voor het jaar 2024 is er een good practice te rapporteren binnen de werking van de CvT, dit op initiatief en met geëngageerde medewerking van onze commissieleden:

- In 2024 werd het overlegorgaan tweemaal georganiseerd, waarbij telkens een lid van onze commissie aanwezig was. De bijeenkomsten verliepen steeds op een constructieve manier.

1.3. BEHANDELING VAN VERZOEKEN VAN GEDETINEERDEN

1.3.1. Aard van het verzoek

De CvT maakt een onderscheid tussen klachten en grieven.

In de gevangenis staan zes brievenbussen van de CvT:

- Aan het “Centrum” op het gelijkvloers
- Aan het “Centrum” op de eerste verdieping
- Aan het “Centrum” van de tweede verdieping

- Op “Vleugel F”
- Op de “Vrouwenafdeling”
- Aan de ingang van “Beperkte detentie”

Klachten

Wanneer een gedetineerde het niet eens is met een individuele beslissing genomen door of in naam van een directeur, of de aanwezigheid van een dergelijke beslissing, kan hij een klacht indienen via de CvT. Dat gebeurt met een klachtenformulier. De maandcommissaris kijkt erop toe dat het juiste formulier behoorlijk is ingevuld. Hij stuurt het formulier (scan/foto) en mogelijke bijlagen per direct door naar de voorzitter(ster) van klachtencommissie Antwerpen en in CC naar klachten@ctrg-klachten.be en de voorzitter van CvT Antwerpen.

De klachtencommissie zorgt voor de verdere behandeling (zie verder 4. Het beklagrecht).

Grieven

Andere door de gedetineerde gemelde problemen worden grieven genoemd. Deze kunnen door de gedetineerde gemeld worden door het deponeren in één van de brievenbussen van een “Antwerps” rapportbriefje, een los velletje papier of een gesloten omslag. Gedetineerden hebben eveneens de optie om contact op te nemen met de CvT via reguliere post.

De maandcommissarissen nemen contact met elke gedetineerde die een grief meldt. Er volgt een gesprek. In overleg met de gedetineerde is dit aan of in de cel of, en dat is meestal zo, in een van de gesprekslokalen op de secties.

1.3.2. Aantal grieven

Maand	Gerapporteerde grieven
Januari	10
Februari	27
Maart	46
April	21
Mei	45
Juni	28
Juli	30
Augustus	40
September	14
Oktober	27
November	39
December	23

Figuur 2 Overzicht van gerapporteerde grieven per maand, 2024

Titel 4, ‘Het beklagrecht’, geeft informatie omtrent het aantal ingediende klachten. Hieronder wordt er per maand een opsomming gegeven van het aantal grieven waarover een verslag werd opgemaakt.

2. DE PENITENTIAIRE INRICHTING

2.1. DE GEVANGENIS VAN ANTWERPEN

De gevangenis van Antwerpen is gevestigd te 2000 Antwerpen, Begijnenstraat 42. Deze gevangenis werd gebouwd tussen 1854 en 1859 door architect Joseph Dumont volgens de inzichten van Edouard Ducpétiaux, toenmalig inspecteur-generaal van het gevangeniswezen.

Het resultaat is een cellulaire gevangenis op basis van het panopticon-model, een stervorming gebouw met een centrale kern en daarop aansluitend drie vleugels, waarvan twee met cellen op drie niveaus en één met cellen op vier niveaus. In de tweede helft van jaren '70 werd de gevangenis grondig gerenoveerd waarbij de verschillende vleugels werden aangepakt.

In 1978 waren vleugel C en de overdekte wandeling aan de beurt. In de jaren '80 werd binnen de muren een nieuwbouw gerealiseerd voor de afdeling halve vrijheid, werd vleugel B onder handen genomen en werd de bestaande centrale kern volledig gesloopt en heropgebouwd in vier niveaus. In 1995 werden vleugel A en de keuken vernieuwd. De inrichting voorzag in 2000 een renovatie van de psychiatrische afdeling en de afdeling voor vrouwelijke gedetineerden; in de loop van de volgende jaren werden wandeling A en B volledig gemoderniseerd en in 2010 werd het administratief complex gehuisvest in een voormalige ambtswoning.

De gevangenis is een arresthuis voor mannen en vrouwen en kent een gesloten regime. De gevangenis Antwerpen heeft een totale capaciteit van 439 plaatsen. Daarvan zijn 48 plaatsen voorbehouden voor vrouwelijke gedetineerden. In 2024 bedroeg het gemiddeld aantal gedetineerden 700, waarvan 57 vrouwen.

In de gevangenis Antwerpen bevindt zich tevens een psychiatrische afdeling (vleugel F of de annex), met een capaciteit van 55 plaatsen. Bij CB nr. 147 van 02.01.2019 werd in de gevangenis Antwerpen tevens een bijkomende Afdeling tot Bescherming van de Maatschappij (ABM) ingericht die uit 9 plaatsen bestaat voor mannelijke geïnterneerden en deel uitmaakt van vleugel F (wet van 5 mei 2014 betreffende de internering; CB nr. 140ter van 30 juli 2018 en CB nr. 147 van 02 januari 2019). Op de ABM kunnen geïnterneerden geplaatst worden door de verschillende KBM's. Deze bijkomende ABM in Antwerpen werd opgericht om een betere spreiding mogelijk te maken van de categorie geïnterneerden die een ernstige agressieproblematiek of veel gedragsproblemen vertonen en om die reden een serieuze uitdaging vormden voor de draagkracht van de bestaande afdelingen of inrichtingen voor de bescherming van de maatschappij. In Antwerpen kunnen dus maximaal 9 geïnterneerden gelijktijdig onder dit statuut verblijven. Andere geïnterneerden verblijven in principe ook allemaal op de psychiatrische afdeling (hoewel er uitzonderlijk ook geïnterneerden op de gewone cellulaire afdelingen kunnen verblijven). Voor de plaatsing op de psychiatrische annex is het juridisch statuut in feite ondergeschikt. Er wordt vooral naar de problematiek van de gedetineerden gekeken. In de praktijk gaat het om mensen met een psychiatrische problematiek, met een zekere kwetsbaarheid, zwakbegaafden/mentaal gehandicapten, zedendelinquenten… Kortom, het betreffen mensen die op één of andere manier gebaat kunnen zijn met de extra omkadering van de medische dienst/zorgequipe en die iets kunnen hebben aan het activiteitenaanbod. Verschillende diensten kunnen gedetineerden aanmelden voor Vleugel F (bewaking, PSD, JWA, Vagga, medische dienst/zorgequipe). Ook de directie kan op het rapport een inschatting maken in het contact met de gedetineerden. Ook qua regime, zorgaanbod e.d. wordt geen onderscheid gemaakt naar gelang van het juridisch statuut waaronder iemand hier verblijft (beklaagde, veroordeelde, definitief of niet-definitief geïnterneerde). Alle gedetineerden die op vleugel F verblijven kunnen van het volledige zorg- en activiteitenaanbod gebruik maken, tenzij er middels een tuchtsanctie, BVM of IBVR bepaalde beperkingen worden opgelegd.

De afdeling beperkte detentie kan 26 gedetineerden herbergen.

Twee derde van de capaciteit bestaat uit éénpersoonscellen, maar door de overbevolking wordt het overgrote deel bewoond door twee, en vaak drie personen. Daarnaast zijn nog cellen beschikbaar voor twee, drie, vier en zes personen, die ook omwille van overbevolking vaak door meer dan het voorziene aantal personen worden bevolkt.

Bij binnenkomst krijgt een gedetineerde een onthaalpakket met de volgende producten: 3 vellen schrijfpapier – 3 enveloppes – 1 stylo – 1 shampoo/douchegel 20ml – 1 handzeep 125gr – 1 tandenborstel – 1 tube tandpasta 125ml – 1 scheermesje – 1 kam. Verder krijgen ze een pakket met 10 pakjes confituur van 25 gr., 10 pakjes boter van 20 gr. en klontjes suiker. Confituur, boter en suiker worden wekelijks aan de gedetineerden bezorgd. Op sectie krijgen ze ook nog 1 rol toiletpapier per week. Als de gedetineerden geen geld ontvangen van buiten, krijgen ze wekelijks 9 euro van de gevangenis en elke week verder aangevuld tot deze som. Verder zijn er nog mogelijkheden om via de sociale stock een waterkoker of kleren te krijgen. De sociale stock en de wekelijkse steun van 9 euro wordt via het steunfonds gefinancierd (vb. winsten uit verkoop van kantineproducten, huur van TV's). Het onthaalpakket, confituur, boter, suiker en toiletpapier wordt door de overheid gefinancierd.

2.2. EEN AANTAL PROBLEMEN IN DE GEVANGENIS VAN ANTWERPEN

Het afgelopen jaar heeft de Antwerpse gevangenis in de Begijnenstraat te maken gehad met aanzienlijke uitdagingen en incidenten.

De schrijnende overbevolking in de gevangenis heeft geleid tot verslechterde leefomstandigheden en een toename van agressie tegenover personeel en onder gedetineerden. Daarnaast hebben we te maken gehad met ernstige incidenten, zoals de aanval op een maatschappelijk werkster, een grote vechtpartij en de foltering en verkrachting van een celgenoot. Deze incidenten hebben geleid tot intensieve onderzoeken en maatregelen om de veiligheid en het welzijn van zowel gedetineerden als personeel te waarborgen.

De commissie heeft het afgelopen jaar enkele oproepen gericht aan de minister van justitie, de burgemeester en de provinciegouverneur onder de vorm van een "noodkreet" en "urgente oproep", informatief werd de magistratuur betrokken.

Terugblik op 2024 met enkele statistieken vanuit de directie inzake de groei van een aantal problemen in het Antwerps arresthuis:

- Er werden 6763 tuchtprocedures of aanverwante zaken geregistreerd, wat neerkomt op een dagelijks gemiddelde van 18.
- Het aantal gevonden gsm's bedroeg 526, wat een stijging betekent ten opzichte van 2023.
- Er zijn 564 gevallen van drugs ontdekt, met een totale hoeveelheid van 9.977 gram. Dit aantal gevallen is vergelijkbaar met 2023, maar de totale hoeveelheid is gedaald ten opzichte van de 13.113 gram in dat jaar.

Ondanks inspanningen blijft de problematiek van overgooien in het arresthuis aanhouden.

3. HET TOEZICHT

3.1. BELANGRIJKSTE THEMA'S DIE WERDEN OPGEMERKT DOOR DE CVT

De foto's hieronder horen niet noodzakelijk bij de specifieke klacht, maar zijn toegevoegd om een belangrijk thema van het voorbije jaar te ondersteunen. Ze zijn allemaal gemaakt in de gevangenis van Antwerpen.

3.1.1. Detentieomstandigheden

Observatie 30 oktober 2024 – Onhygiënische infrastructuur

Op 30 oktober spraken we met gedetineerde X in een beveiligde cel, waar deze zich in een schrijnende toestand bevond. De cel was ernstig onhygiënisch, en het verspreid liggen van sigarettenpeuken vormde een potentieel brandgevaar.

Er is schimmel ontstaan in de douches waardoor gedetineerde X schimmel aan haar voeten heeft. Ze beklaagde zich over het feit dat ze deschimmelmedicatie nog zelf heeft moeten betalen. Tijdens het overlegorgaan heeft men dit ook besproken en de directie gaat meer controles doen en hiervoor een systeem uitwerken.

Figuur 3 Onhygiënische straf- en beveiligde cellen

Observatie 21 juni 2024 – Onhygiënische infrastructuur

Gedetineerde X uitte zijn ongenoegen over de slechte staat van zijn cel. De lavabo is verstopt en overstroomd, het toilet is vuil en onhygiënisch, ook liggen er natte lakens op de grond. Volgens meldingen zou de verstopping het gevolg zijn van het herhaaldelijk weggooien van etensresten in de lavabo door de gedetineerde zelf.

Figuur 4 Onhygiënische cel

Observatie 27 september 2024 – Douches

Meerdere gedetineerden hebben geklaagd over lage waterdruk bij de douches, waardoor er nauwelijks water uit de kraan komt. Aangezien zij slechts drie keer per week mogen douchen, vinden zij dat ze recht hebben op een behoorlijke waterstraal. Eén van hen heeft dit probleem inmiddels voor de tweede keer schriftelijk bij ons gemeld. Dit probleem is eveneens aangehaald in het overlegorgaan van november. Volgens de directie is er door de verouderde infrastructuur in de gevangenis van Antwerpen geen oplossing voorhanden.

Observatie 12 februari 2024 – Beddengoed

Gedetineerde X wijst op de slechte omstandigheden waarin hij moet slapen. Hij slaapt op een plastic matras zonder overtrek en heeft, ondanks herhaaldelijke verzoeken, nog steeds geen matrasovertrek ontvangen.

Observatie 17 oktober 2024 – Ongedierte

Verscheidene gedetineerden blijven klachten uiten over de aanwezigheid van ongedierte in hun cel, met name zilvervisjes. Deze insecten komen vooral ‘s nachts tevoorschijn, wat zorgt voor overlast en onhygiënische leefomstandigheden. Hoewel er al bestrijdingsdiensten zijn langsgeweest, lijkt het probleem nog steeds niet verholpen.

Observatie 31 juli 2024 – Kleine cellen

De cellen zijn vrij klein in verhouding tot het aantal gedetineerden dat er verblijft, wat de leefomstandigheden bemoeilijkt. Daarnaast zijn er onvoldoende opbergkastjes beschikbaar, waardoor gedetineerden hun persoonlijke bezittingen moeilijk kunnen opbergen. Een ander veelgehoord probleem is dat de verwarming midden in de zomer blijft aanstaan, zonder dat gedetineerden deze zelf kunnen regelen. Bovendien zijn de bedden instabiel, wat een risico vormt voor degenen die in het onderste bed slapen.

Observatie 19 november 2024 – Nachtlawaai

Veel gedetineerden in de gevangenis van Antwerpen klagen over aanhoudend nachtlawaai, vooral op de vrouwenafdeling. Wanneer de penitentiaire bewakingsbeambten langskomen voor een controle, verstomt het geluid tijdelijk, maar kort daarna hervatten de geluidsoverlast en verstoringen. Dit zorgt voor slaapproblemen en frustraties onder de gedetineerden.

Observatie 28 februari 2024 – Overbevolking

Gedetineerde X heeft aangegeven dringend een bed nodig te hebben vanwege zijn gezondheidstoestand, aangezien revalideren op de grond voor hem erg moeilijk is.

Observatie 30 oktober 2024 – Veiligheid en beveiliging

Gedetineerde X werd vanaf de derde verdieping geraakt door een blikje cola dat op zijn hoofd werd geworpen. De directie heeft een onderzoek ingesteld naar het incident en de dader een tuchtsanctie gegeven.

Het afgelopen jaar zijn er meerdere celcontroles uitgevoerd vanwege de aanwezigheid van drugs. Gedetineerde X heeft zelfs verzocht om meer controles, omdat hij op de hoogte was van meerdere cellen waar drugs aanwezig zouden zijn.

Tijdens het overlegorgaan in november bracht een gedetineerde de brandveiligheid ter sprake. Als reactie hierop is een nood- en interventieplan opgesteld. Daarnaast worden de brandrondes uitgevoerd, evacuatieoefeningen georganiseerd, brandblusapparaten gecontroleerd en vindt er overleg plaats met de politie en brandweer om de veiligheidsmaatregelen verder te versterken.

Observatie 12 november 2024 – Voeding

Het afgelopen jaar hebben gedetineerden meerdere klachten geuit over onvoldoende voedsel tijdens de etensbedeling. Vooral een tekort aan brood kwam regelmatig voor. Dit probleem is doorgegeven aan de directie, die daarop de keuken heeft gecontacteerd om een oplossing te zoeken.

Daarnaast hebben sommige cellen gedurende enkele maanden aan het einde van de etensbedeling helemaal geen eten ontvangen. Dit betrof met name een tekort aan brood, confituur en boter, wat tot extra frustraties onder de gedetineerden leidde.

Observatie 12 oktober 2024 – Voeding

Gedetineerde X geeft aan dat er meerdere problemen zijn met de voeding in de gevangenis. Hij meldt dat de kaas soms beschimmeld is, het brood vaak erg hard, en de porties ongelijk verdeeld worden. Bovendien sloeg men hem tot vier keer toe over tijdens de etensbedeling, wat voor hem een ernstige tekortkoming is.

Observatie 12 februari 2024 en 24 maart 2024 – Kledij

Gedetineerde X geeft aan dat hij zijn eigen kledij in de cel wil wassen, aangezien zijn kleding vaak zonder toestemming uit de cel wordt meegenomen en vaak niet of in beschadigde staat terugkomt. Daarnaast meldde gedetineerde Y dat zijn joggingbroek en T-shirt verloren zijn gegaan.

Observatie 5 oktober 2024 – Kledij

Betrokkene geeft aan dat het gevangenisreglement niet consistent wordt toegepast. Volgens het reglement mogen gedetineerden geen jeansbroek of trui met capuchon dragen, maar hij constateert dat de vrouwelijke gedetineerden wel in jeansbroek aanwezig zijn bij activiteiten.

3.1.2. Contacten met de buitenwereld

Observatie 27 september 2024 – Glasbezoek

Gedetineerde X meldt dat de verlichting tijdens het glasbezoek niet goed werkt, waardoor het gesprek vaak in het donker verloopt. Daarnaast geeft hij aan dat de microfoon niet goed functioneert of kapot is, waardoor bezoekers veel harder moeten spreken om elkaar te kunnen verstaan. De directie heeft aangegeven dat de apparatuur oud en versleten is, en dat een oplossing momenteel niet mogelijk is. Het installeren van een nieuw systeem moet gebeuren door de Regie der Gebouwen, maar dit proces zou log en tijdrovend zijn.

Observatie 7 mei 2024 – Videobellen

Gedetineerde X geeft aan dat hij al twee keer problemen heeft gehad tijdens het videobellen met zijn partner, waarbij het gesprek telkens werd afgebroken door netwerkproblemen. De directie heeft echter aangegeven dat er geen structurele technische problemen zijn met het videobelsysteem. Ze hebben hem een compensatie gegeven.

3.1.3. Regime en activiteiten

Observatie 28 januari 2024 – Bibliotheek

In de bibliotheek zou er slechts één exemplaar van het jaarverslag 2022 van de CvT beschikbaar zijn. Deze kopie mocht hij één dag meenemen, maar het betreft slechts een derde van het volledige verslag.

Observatie 12 mei 2024 – Wandeling

Gedetineerde X meldt dat er tijdens de staking geen wandeling heeft plaatsgevonden, waardoor de gedetineerden 24 uur op cel moesten blijven.

Observatie overlegorgaan – Wandeling

Tijdens het overlegorgaan heeft gedetineerde X aangegeven dat hij graag picknickbanken zou willen op de wandelplaats. De directie heeft hierop gereageerd door de aankoop van deze banken op te starten.

Observatie 31 juli 2024 – Werk en wandeling

Gedetineerden geven aan dat de werktijden niet te combineren zijn met de uren van de wandeling. Ze kunnen niet deelnemen aan de ochtendwandeling en worden tijdens de namiddagwandeling soms teruggeroepen om te poetsen. Ze verzoeken of het mogelijk is om een uur eerder te wandelen, van 17u tot 18u in plaats van 18u tot 19u.

Observatie 29 maart 2024 – Televisie

Gedetineerde X meldt dat er 200 euro van zijn rekening is afgeschreven voor een televisie die stuk was, terwijl hij beweert hier niets mee te maken te hebben.

Observatie overlegorgaan – Fitnesstoestellen

Tijdens het overlegorgaan in november gaven de gedetineerden aan dat er te weinig fitnessmogelijkheden waren op de wandeling. De directie heeft hierop gereageerd door nieuwe toestellen te bestellen, die in 2025 geleverd zullen worden.

Observatie 28 februari en 3 maart 2024 – Fitness

Gedetineerde X geeft aan dat de fitness normaal om 15u45 begint, maar dat de PBA's hem pas na 16u komen halen. Na tien minuten moet hij dan alweer stoppen. Hierdoor wordt de 45 minuten durende fitness waar hij naar uitkijkt, aanzienlijk ingekort. Daarnaast kan de fitness soms niet doorgaan door een tekort aan personeel.

Observatie 26 november 2024 – Financiële administratie kantine

Gedetineerde X geeft aan dat zij geen duidelijk inzicht heeft in de financiële administratie binnen de gevangenis. Wanneer gedetineerden op maandag een bestelling plaatsen voor de kantine, wordt het bedrag op dinsdag van hun rekening afgeschreven, maar wordt de bestelling pas op donderdag geleverd. Dit leidt tot onduidelijkheid over het saldo op de rekening. Als de gedetineerde in de tussentijd wil telefoneren, ontvangt zij de melding 'saldo ontoereikend', omdat zij geen helder overzicht van haar rekening heeft.

Observatie 28 januari 2024 – Kantine

Gedetineerde X geeft aan rond 1 december voor 100 euro aankopen te hebben gedaan in de kantine, maar deze spullen nooit te hebben ontvangen omdat hij op dat moment in de strafcel zat. Op 8 december heeft hij opnieuw 100 euro uitgegeven aan kantineproducten, die hij wel heeft ontvangen. De 100 euro van de eerste aankoop is echter nooit teruggestort.

Observatie 25 januari en 3 maart 2024 - Kantineprijzen

Gedetineerde X geeft aan dat de prijzen in de kantine te hoog zijn en dat er een beperkte keuze is aan vleeswaren.

3.1.4. Werk

Observatie 25 juli 2024 – Wachtlijsten

Gedetineerde X vraagt al maanden om werk, maar heeft opgemerkt dat mannen die na hem binnenkwamen inmiddels al werk hebben, terwijl hij nog steeds niet aan de beurt is. Hij vermoedt dat het werk niet altijd naar degene gaat die het langst op de lijst staat, maar naar iemand die voorgetrokken wordt. Na melding bij de directie kon hij, na een korte periode, beginnen als schoonmaker van de wandeling.

3.1.5. Medische zorgen en gezondheidszorg

Observatie 15 maart 2024 – Medicatie

Gedetineerde X klaagt dat hij geen medicijnen heeft gekregen voor zijn suikerziekte. Tijdens de ronddeling sliep hij, en achteraf weigerden de PBA's hem alsnog zijn pillen te geven.

Observatie 17 januari 2024 – Toegang tot arts

Op 2 januari 2024 zou er een ruzie zijn ontstaan tussen twee celgenoten. Gedetineerde X geeft aan er verwondingen aan zijn neus, vingers en arm te hebben aan overgehouden. Hij meldt dat hij pas op 8 januari 2024 door de dokter is gezien, terwijl zijn celgenoot sneller geholpen werd met een doktersbezoek en medicatie.

Observatie 18 januari 2024 – Tandarts

Betrokkene, die in halve vrijheid verblijft, geeft aan al negen maanden in het arresthuis te zijn en meerdere keren een tandartsafspraak te hebben aangevraagd, maar zonder resultaat.

Observatie 12 oktober 2024 – Kwaliteit van de zorg

Betrokkene klaagt over de kwaliteit van de medische zorg in de gevangenis. Paracetamol wordt vaak als enige oplossing voorgesteld, zonder dat er verdere behandeling plaatsvindt.

De meerwaarde van de Commissie van Toezicht in de gevangen is van Antwerpen.

Als Commissie van Toezicht spelen wij een cruciale rol in het bewaken van de leefomstandigheden binnen de gevangenis van Antwerpen. Onze tussenkomsten hebben al tot concrete verbeteringen geleid op verschillende vlakken.

Op het gebied van voeding hebben wij vastgesteld dat er op een bepaalde sectie structureel te weinig eten werd voorzien. Dit probleem hebben wij aangekaart bij de directie, die vervolgens de keuken op de hoogte heeft gebracht. Als gevolg hiervan ontvangt de betrokken sectie nu voldoende maaltijden.

Daarnaast heeft onze aanwezigheid een positieve invloed op de situatie van gedetineerden in de strafcel. Tijdens onze ronde als maandcommissaris nemen wij de tijd om met hen in gesprek te gaan. We informeren naar hun welzijn en controleren of zij die dag al contact hebben gehad met de directie of de arts.

Ook op het vlak van hygiëne en infrastructuur hebben wij onze verantwoordelijkheid opgenomen. Wij hebben herhaaldelijk aangedrongen op een betere aanpak van het probleem met zilvervisjes en schimmelvorming in de douches. Dit heeft geleid tot extra maatregelen rond ongediertebestrijding en verbeterde ventilatie. Concreet werd op de damesafdeling de technische dienst ingeschakeld om de ventilatie in de douches te herstellen.

Er zijn uiteraard ook tal van situaties waarop noch wij, noch de directie van de gevangenis van Antwerpen grip op hebben, bijvoorbeeld door de verouderde staat van het gebouw. In deze gevallen hebben wij helaas geen gehoor kunnen geven aan de rechten van gedetineerden.

3.2. ONDERZOEK STRAF- EN BEVEILIGDE CEL

In het jaarverslag over het werkingsjaar 2023 heeft de CvT van Antwerpen de resultaten opgenomen van een gestructureerde enquête onder gedetineerden die in de strafcel verbleven of daar recent verbleven hadden. De enquête richtte zich op diverse aspecten van hun verblijf, met een specifieke focus op meetbare en zichtbare elementen. Het doel was om na te gaan of de basisrechten van gedetineerden in de strafcel werden gerespecteerd. Daarnaast was er ruimte voor spontane opmerkingen, waardoor het onderzoek zowel kwantitatieve gegevens, weergegeven in grafieken, als kwalitatieve informatie opleverde.

In het jaarverslag van 2024 willen we nagaan in hoeverre de directie rekening heeft gehouden met de bevindingen van de gedetineerden. Heeft ze de aanbevelingen uit het vorige onderzoek opgevolgd? Een eerste doelstelling is om vast te stellen welke veranderingen en verbeteringen zijn doorgevoerd in het gebruik van strafcellen sinds de aanbevelingen van de werkgroep Strafcellenonderzoek 2018-2019. Daarnaast willen we aandacht vragen voor de problemen die gedetineerden spontaan hebben aangekaart met betrekking tot hun overbrenging naar en verblijf in de strafcellen.

De gevangenis van Antwerpen beschikt over tien strafcellen, waarvan twee beschouwd worden als ‘veiligheidscellen’ (er is een TV aanwezig achter plexiglas). De ervaring leert dat 4 à 8 bewoonde strafcellen ‘normaal’ is in Antwerpen. Of dit excessief gebruik is of niet, kunnen we enigszins beoordelen op basis van de reden van opsluiting. Enkele courante motiveringen: weigert op cel te gaan (meestal wegens overbevolking van de cel), verstoren rust op sectie, op eigen verzoek (om tot rust te komen), verward gedrag, suïcidaal gedrag en agressie naar personeel of gedetineerden. Gedetineerden belanden vaak in de strafcel om drie hoofdredenen: de overbevolking binnen de gevangenissen, de opvang van personen met een psychische kwetsbaarheid in detentie in plaats van in gespecialiseerde instellingen, en een detentiesysteem dat voornamelijk gericht is op repressie en controle, terwijl rehabilitatie onvoldoende aandacht krijgt.

Matrassen, dekens en hoofdkussens zijn standaard verpakt in een soort toile cirée, een dik, niet scheurbaar plastic dat hard en onaangenaam aanvoelt. De plastic bekleding van de hoofdkussens is bovendien volledig versleten. Gedetineerden krijgen geen beddengoed van textiel: geen dekens, geen lakens en geen kussenslopen. De maandcommissaris heeft herhaaldelijk vastgesteld dat in sommige strafcellen helemaal geen matras, deken of hoofdkussen aanwezig was, waardoor gedetineerden gedwongen waren om rechtstreeks op het beton te liggen – hetzij op een betonnen plank, hetzij op de vloer. Hun enige bescherming tegen de kou was een dunne, rode pyjama, die in sommige gevallen zelfs ontbrak. In één schrijnend geval troffen we een gedetineerde volledig naakt aan op de koude vloer van een lege cel. Het betrof een suïcidale man, en de directie motiveerde deze aanpak als een maatregel om zelfdoding te voorkomen en ‘het personeel te sparen’.

Vijf jaar na de aanbeveling is er nog steeds niet in elke strafcel een noodknop geïnstalleerd. De maandcommissaris verneemt regelmatig dat de noodknop in bepaalde strafcellen niet werkt of volledig ontbreekt. Daardoor zijn gedetineerden genoodzaakt langdurig op de deur te bonken wanneer ze iets nodig hebben, zoals een sigaret, toiletpapier, water of het doorspoelen van de wc. Voor contact met hun advocaat of het aanvragen van lectuur, zijn ze volledig afhankelijk van het personeel. Vaak komt er pas na een half uur of langer iemand kijken om te informeren wat er aan de hand is.

Bij suïcidegevaar blijft 's nachts een beperkt licht branden. In sommige cellen is dit ‘beperkte’ licht echter behoorlijk fel, wat gedetineerden verhindert om goed te slapen. Daarnaast wordt de gedetineerde – althans in theorie – om de 15 tot 30 minuten gewekt als preventieve maatregel tegen zelfdoding. Dit roept de vraag op in welke mate slaapdeprivatie de mentale toestand van de gedetineerde beïnvloedt.

Daarnaast is het de vraag of iemand die vastbesloten is om suïcide te plegen daadwerkelijk kan worden tegengehouden, aangezien diegene simpelweg kan wachten op het juiste moment.

De ramen in de strafcellen, die uitzicht zouden moeten bieden op de buitenwereld, de hemel of groen, zijn meestal te klein (minder dan 1 vierkante meter) en zitten te hoog in de muur, waardoor gedetineerden er niet door kunnen kijken. Bovendien zijn ze bedekt met een dikke laag plasticfolie, waardoor elk zicht naar buiten wordt belemmerd. Hoewel deze folie eenvoudig te verwijderen is, heeft de directie hier zelfs na vijf jaar nog geen opdracht toe gegeven. Wanneer hierop wordt gewezen, stelt de directie dat er geen plastic op de ramen van de strafcellen zit. Technisch klopt dit, op de ramen die naar binnen gericht zijn, zit inderdaad geen folie. Het probleem betreft echter de ramen die naar buiten kijken.

Vijf jaar geleden werd de aanbeveling gedaan om in elke strafcel een klok te plaatsen. Na herhaald aandringen is deze aanbeveling uiteindelijk opgevolgd, maar de klok is nog niet in elke cel aanwezig. Waar de klok wel aanwezig is, worden de batterijen niet altijd op tijd vervangen, waardoor de gedetineerden enkel de maaltijd en het afroepen van het appèl als tijdsindicatie hebben.

Conclusie

De conclusie van het onderzoek is dat er weinig tot geen systematische verbetering merkbaar is in de omstandigheden waarin gedetineerden naar een strafcel worden begeleid en waarin zij in de strafcellen verblijven. Daarentegen worden de basiswet en de mensenrechten op structurele wijze genegeerd. De CvT van de gevangenis van Antwerpen constateert dat de directie, geconfronteerd met de complexiteit en omvang van de uitdagingen, de lat voor een menswaardige behandeling van gedetineerden – en in het bijzonder van hen die in een strafcel verblijven – laag legt. Dit betekent niet dat er geen inspanningen worden geleverd, maar inspanningen alleen volstaan niet als er geen daadwerkelijke verbeteringen zichtbaar zijn.

Het is de taak van de CTRG om bij de beleidsverantwoordelijken van DG EPI aan te dringen op structurele maatregelen die de situatie fundamenteel verbeteren en de verblijfsomstandigheden van gedetineerden in het algemeen humaniseren. Het systematisch monitoren van de toestand van de strafcellen behoort niet tot de taken van de CvT, maar is de verantwoordelijkheid van de interne beleidsverantwoordelijken van de gevangenis zelf. Zij dienen effectieve systemen en procedures uit te werken, die vervolgens worden opgevolgd door het middenmanagement. Zij zijn verantwoordelijk voor het behalen van concrete resultaten door duidelijke doelstellingen vast te leggen voor de uitvoerenden en te zorgen voor een brede allround opleiding van het personeel.

3.3. TRANSVERSAAL THEMA VAN HET JAAR 2024: GEESTELIJKE GEZONDHEIDSZORG

Vanwege tijdsgebrek hebben we het onderzoek naar geestelijke gezondheidszorg in de gevangenis van Antwerpen dit jaar niet kunnen uitvoeren. We zullen dit echter agenderen voor het jaar 2025. Desondanks willen we alvast enkele punten benadrukken met betrekking tot geestelijke gezondheidszorg binnen de gevangenis van Antwerpen.

Geestelijke gezondheidszorg in de gevangenis van Antwerpen is een essentieel maar vaak onderbelicht aspect van het gevangenisbeheer. Veel gedetineerden in de gevangenis kampen met psychische problemen, zoals depressie, angst, posttraumatische stressstoornis en verslavingen. De gevangenisomgeving, gekarakteriseerd door stress, overbevolking en isolement, kan deze problemen verergeren, waardoor het voor gedetineerden nog moeilijker wordt om hun situatie te verbeteren.

Het bieden van geestelijke gezondheidszorg binnen de gevangenis is dus van cruciaal belang, niet alleen voor het welzijn van de gedetineerden, maar ook voor de veiligheid en het succes van hun re-integratie in de samenleving na hun detentie. Gedetineerden die niet goed worden ondersteund op het gebied van

geestelijke gezondheidszorg, hebben namelijk een grotere kans om terug te vallen in crimineel gedrag en een gevangenisstraf te krijgen. Recidive is niet alleen een persoonlijk probleem, maar ook een maatschappelijk probleem omdat het de kosten van het strafrechtssysteem verhoogt.

In de gevangenis van Antwerpen is er een beperkte toegang tot geestelijke gezondheidszorg, wat betekent dat veel gedetineerden niet de behandeling krijgen die ze nodig hebben. Hoewel er psychologen en andere zorgverleners in de gevangenis werken, is het aantal professionals vaak onvoldoende om iedereen adequaat te ondersteunen. Hierdoor blijven veel psychische problemen onbehandeld, wat niet alleen het leven van de gedetineerden zelf bemoeilijkt, maar ook de veiligheid binnen de instelling kan bedreigen.

De gevangenis heeft enkele initiatieven om geestelijke gezondheidszorg te verbeteren, zoals psychologische begeleiding en programma's voor verslavingszorg, maar deze zijn vaak niet genoeg om de groeiende vraag aan te kunnen. Er is een dringende behoefte aan meer gespecialiseerde zorg voor geïnterneerden en gedetineerden met ernstige psychische aandoeningen, zoals schizofrenie of bipolaire stoornissen. Daarnaast zouden programma's die gericht zijn op het verminderen van stress en het bevorderen van welzijn, zoals groepsgesprekken, een waardevolle aanvulling zijn.

Investeren in betere geestelijke gezondheidszorg in de gevangenis van Antwerpen is niet alleen een kwestie van medeleven, maar ook van beleidsvoering. Gedetineerden die passende zorg krijgen, maken meer kans op succesvolle re-integratie in de samenleving, wat uiteindelijk bijdraagt aan een veiligere samenleving en lagere recidivecijfers. Het is essentieel dat er meer aandacht komt voor dit aspect van het gevangenisbeheer, zodat zowel gedetineerden/geïnterneerden als de bredere samenleving profiteren van de voordelen van betere geestelijke gezondheidszorg.

4. HET BEKLAGRECHT

4.1. DE KLACHTENCOMMISSIE VAN ANTWERPEN

4.1.1. Samenstelling

De KC van de gevangenis van Antwerpen bestaat uit volgende leden:

1. Luc Claessens, voorzitter KC
2. Anaïs Goos
3. Sanne De Clerck

De klachtencommissie wordt bijgestaan door Sien Geraerts, jurist van CTRG. Zij staat in voor de juridische omkadering van de klachten en de redactie van de beslissingen. Imane El Morabet en François Paris zijn plaatsvervangende leden van de KC.

4.1.2. Werking

Hiervoor wordt verwezen naar de wetgeving zoals terug te vinden in de artikelen 147 t/m 158 van de Basiswet van 12.01.2005 betreffende het gevangeniswezen en de rechtspositie van de gedetineerden (hierna Basiswet).

De KC ontving in 2024 338 klachten wat een stijging van 70 % t.o.v. 2023 inhoudt. Eerlijkheidshalve moeten we hieraan toevoegen dat 59 klachten van dezelfde gedetineerde kwam. Als we deze klachten buiten beschouwing laten, is de stijging 21 %.

De KC zetelt en vergadert naargelang de noden en het aantal klachten waarvoor de voorzitter een zitting noodzakelijk acht. Er vonden 10 zittingen van de klachtencommissie plaats in de gevangenis waarbij 55 dossiers werden behandeld.

Er werd 16 maal beroep aangetekend tegen een beslissing van de KC (15 maal door een gedetineerde en 1 maal door de directie). Spijtig genoeg zijn er nog maar 2 dossiers behandeld door de beroepscommissie.

De voorzitter schorste ook éénmaal een beslissing van de directie op basis van artikel 156 van de Basiswet.

4.1.3. Kwantitatieve Data

Overzicht dossiers

Ingediende dossiers 2024	338
Afgesloten dossiers met beslissing	250
Afgesloten dossiers – klachtafstand	38
Afgesloten dossiers – samengevoegd met ander dossier	12
Openstaande dossiers 31/12/2024	38

Overzicht klachten

Een dossier kan meer dan één klacht bevatten. De 250 afgesloten dossiers met beslissing behandelden 290 klachten.

De gemiddelde doorloopsnelheid tussen de ontvangst van de klacht en de beslissing bedroeg 56 dagen.

Onderverdeling naar onderwerp van de klacht

Onderwerp	Aantal	%
Tucht	72	25
Fouille op lichaam	25	9
Bijzondere veiligheidsmaatregel	22	8
Ordemaatregel	19	7
Gedrag penitentiaire beambten	19	7
Voorlopige maatregelen	14	5
Wandeling	13	4
Grondslapen	7	2
Andere (*)	96	33

(*) Deze gaan onder andere over individueel bijzonder veiligheidsregime, overplaatsing naar andere gevangenis, externe rechtspositie gedetineerde, gedrag van medegedetineerden, eten, medische behandeling en dergelijke.

Beslissingen

- 125 (43%) klachten werden niet ontvankelijk verklaard, meestal omdat de klacht niet onder de toepassing van het beklagrecht viel en in heel beperkte mate omdat de klacht laattijdig werd ingediend.
- 165 (57%) klachten waren wel ontvankelijk en daarvan is 56 % gegrond verklaard.
- In 44 gegronde klachten werd een tegemoetkoming toegekend.

Er zijn wel verschillen in het onderwerp van de klacht. Zie de volgende analyse van de klachten m.b.t. tucht en fouille op lichaam:

Tucht – 72 klachten
- 12 klachten (17%) werden niet ontvankelijk verklaard
- 60 klachten (83%) waren wel ontvankelijk en daarvan is **52 % gegrond verklaard**

Fouille op lichaam – 25 klachten
- 2 klachten (1%) werden niet ontvankelijk verklaard
- 23 klachten (99%) waren wel ontvankelijk en daarvan is **91 % gegrond verklaard**

Gezien het grote percentage gegrond verklaarde klachten m.b.t. fouille op lichaam analyseren we dit in het volgende hoofdstuk.

4.1.4. Kwalitatieve Data

Fouille op lichaam

Uittreksel uit de Basiswet:

> *Art. 108 § 1. De gedetineerde mag wanneer dit in het belang van de handhaving van de orde of de veiligheid noodzakelijk is, aan zijn kledij onderzocht worden 2 door leden van het bewakingspersoneel, overeenkomstig de door de directeur gegeven richtlijnen. Dit onderzoek heeft tot doel na te gaan of de gedetineerde in het bezit is van voorwerpen of substanties die verboden of gevaarlijk kunnen zijn. § 2. De gedetineerde wordt gefouilleerd op het lichaam wanneer de directeur van oordeel is dat er individuele aanwijzingen zijn dat het onderzoek aan de kledij niet volstaat om het in § 1, tweede lid, omschreven doel te bereiken. De directeur bezorgt zijn beslissing schriftelijk aan de gedetineerde uiterlijk vierentwintig uur nadat de fouillering heeft plaatsgevonden.*

Hieruit kunnen we opmaken dat een fouille op het lichaam plaats vindt wanneer de directeur van oordeel is dat er individuele aanwijzingen zijn dat het onderzoek aan de kledij niet volstaat om na te gaan of de gedetineerde in het bezit is van voorwerpen of substanties die verboden of gevaarlijk kunnen zijn. De directeur neemt hiertoe een individuele gemotiveerde beslissing. Deze beslissing moet dus vermelden welke individuele aanwijzingen de directie heeft voor een fouille op het lichaam EN de motivatie waarom andere middelen zoals een onderzoek aan de kledij niet zouden volstaan.

Uit de behandelde klachtendossiers blijkt dat de beslissing van de directie dikwijls erg summier is gemotiveerd zonder vermelding van wat die aanwijzingen inhouden en/of waarom een onderzoek aan de kledij niet zou volstaan. Er worden over het algemeen standaardzinnen gebruikt. Hieruit kan de gedetineerde niet afleiden wat de motivatie tot de fouille op het lichaam is. Deze aanwijzingen vinden we soms wel terug in het RAD (rapport aan de directie) dat aan de basis ligt van de fouille of in het verweer dat door de directie wordt opgesteld. Maar hiermee kan geen rekening worden gehouden in de beslissing van de klachtencommissie. Zie o.a. dossiers:

- KC02/24-001: geen motivatie waarom een fouille op lichaam niet zou volstaan
- KC02/24-0150: geen individuele aanwijzingen
- KC02/24-284: geen uitleg waaruit de aanwijzingen bestaan die wel terug te vinden zijn in het RAD

Een dossier dat wel voldoet aan de verplichtingen van artikel 181 is KC02/24-0249. Een bijzondere vermelding verdienen ook de dossiers KC02/24-0181 en KC02/24-0276. Conform de rechtspraak van de Beroepscommissie wordt gesteld, dat de fouille op het lichaam een subsidiair karakter heeft en beschouwd moet worden als ultimum remedium. Als men minder ingrijpende methoden kan gebruiken om zijn doel te bereiken, dan moet de directie eerst deze uitputten.

De klachtencommissie betreurt dat deze beslissingen vaak slecht of onvoldoende gemotiveerd zijn en heeft deze bevindingen besproken met de gevangenisdirectie.

5. BELANGRIJKSTE BESLUITEN EN AANBEVELINGEN

5.1. AANBEVELING 1: BUDGET CREËREN VOOR STRUCTURELE VERBETERINGEN EN AANWERVING PERSONEEL

De gevangenis moet een veilige en humane omgeving zijn voor zowel gedetineerden als personeel. In de gevangenis van Antwerpen zijn verbeteringen dringend nodig op het gebied van veiligheidssystemen en leef- en werkomstandigheden. De bouw van een nieuwe gevangenis biedt deels een oplossing, maar als de oude gevangenis in de Begijnenstraat openblijft, zijn aanvullende investeringen onmisbaar.

Belangrijke prioriteiten zijn:

- Veiligheidssystemen: Moderniseren van bewakingssystemen en verbeteren van brandveiligheid.
- Rehabilitatieprogramma's: Uitbreiden van werk- en re-integratiefaciliteiten voor gedetineerden.
- Renovaties: Uitvoeren van grondige renovaties die infrastructuur verbeteren en zorgen voor een veilige, gezonde en functionele omgeving. Tot de nieuwe gevangenis operationeel is, moet de focus liggen op duurzame oplossingen die de uitdagingen van overbevolking en intensief gebruik aankunnen, met voldoende flexibiliteit in het budget om onverwachte kosten te dekken.

5.2. AANBEVELING 2: OPLEIDINGEN VOOR PENITENTIAIRE BEWAKINGSBEAMBTEN

Penitentiaire bewakingsbeambten hebben een veelzijdige rol die brede vaardigheden vereist, zoals crisismanagement, communicatie en kennis van wetgeving. Voortdurende training in veiligheid, de-escalatie en psychosociale vaardigheden is essentieel om risicosituaties te beheersen en gedetineerden met complexe problemen te ondersteunen. Tegelijkertijd draagt de dagelijkse balans tussen veiligheid, menselijke waardigheid en werkdruk bij aan de immense psychische belasting.

Regelmatige bijscholing in wet- en regelgeving is onmisbaar om op de hoogte te blijven van veranderingen en een rechtvaardige, ethische aanpak te garanderen. Soft skills zoals empathie, communicatie en conflicthantering vergroten zowel de veiligheid als het werkklimaat. Structurele investeringen in opleidingen, voldoende personeel en verbeteringen in werkomgeving zijn nodig voor een veilige, humane en efficiënte gevangenis. Een weloverwogen budget maakt het mogelijk om te voldoen aan moderne eisen, het personeel optimaal te ondersteunen en gedetineerden verantwoord voor te bereiden op hun terugkeer in de samenleving.

Het opleidingsbudget moet ruimte bieden voor basisopleidingen, bijscholing en trainingen op maat, met behulp van ervaren trainers. Door deel te nemen aan conferenties in binnen- en buitenland kan het personeel nieuwe ideeën opdoen en leren van goede voorbeelden.

5.3. AANBEVELING 3: ACADEMISCH ONDERZOEK NAAR OORZAKEN EN GEVOLGEN VAN OVERBEVOLKING IN DE GEVANGENIS VAN ANTWERPEN: CASESTUDY'S EN IMPLICATIES

De overbevolking in de gevangenis van Antwerpen is een dringend probleem met grote gevolgen voor gedetineerden, personeel en de werking van de instelling. Korte gevangenisstraffen, het beperkte gebruik van alternatieve straffen, lange rechtsprocedures en hoge recidivecijfers verergeren de situatie.

Enkele beleidsaanbevelingen om de situatie te verbeteren:

- **Alternatieve straffen**: Stimuleren van enkelbanden, werkstraffen en andere alternatieven om de instroom te verminderen.
- **Snellere rechtsgang**: Verkorten van voorlopige hechtenis met efficiëntere procedures.
- **Rehabilitatieprogramma's**: Investeren in educatie en re-integratie om recidive te verlagen.
- **Betere leefomstandigheden:** Zorgen voor meer capaciteit en verbeteren van de persoonlijke ruimte om stress en conflicten te verminderen.
- **Personeelsondersteuning:** Verbeteren van de bezetting en het werkklimaat om stress en ziekteverzuim te beperken.

Deze acties zijn noodzakelijk om veiligheid, gezondheid en re-integratie te bevorderen en kunnen ondersteund worden door academisch onderzoek.

5.4. Aanbeveling 4: Onderzoek naar de impact van de minimale dienstverlening tijdens stakingen in de gevangenis

De minimale dienstverlening in de gevangenissector is een relatief nieuw fenomeen dat essentiële taken, zoals veiligheid, gezondheidszorg en basisvoorzieningen, moet waarborgen tijdens stakingen. Dit heeft gevolgen voor de veiligheid, de rechten van gedetineerden en het welzijn van het personeel. Onderzoek naar de toepassing hiervan binnen de gevangenis van Antwerpen kan inzicht bieden in de effectiviteit van deze regeling op veiligheid en orde, de bescherming van rechten van gedetineerden, en de impact op personeelswerkdruk. Ook de juridische, politieke en financiële gevolgen zijn belangrijk, zoals het vinden van een balans tussen stakingsrecht, continuïteit en kosten.

5.5. Aanbeveling 5: Gepaste voorziening voor geïnterneerden

De CvT benadrukt nogmaals dat geïnterneerden niet thuishoren in een penitentiaire inrichting. Personen die geïnterneerd zijn, bevinden zich niet in detentie vanwege een strafrechtelijke veroordeling, maar vanwege een medische of psychische aandoening die aangepaste zorg vereist.

De gevangenis is geen geschikte omgeving om de noodzakelijke begeleiding, zorg en behandeling te bieden die deze kwetsbare groep nodig heeft. Het ontbreken van gespecialiseerde faciliteiten en zorgverleners binnen de gevangenis leidt tot een verhoogd risico op verwaarlozing, verdere achteruitgang van hun mentale gezondheid en schending van fundamentele mensenrechten.

De CvT roept dan ook met aandrang op tot:

- Structurele maatregelen om te voorkomen dat geïnterneerden in de gevangenis worden geplaatst.
- Investeringen in gespecialiseerde zorginstellingen en capaciteit buiten het gevangeniswezen, zodat geïnterneerden op de juiste plek de zorg en behandeling krijgen die zij nodig hebben.
- Actieve samenwerking tussen Justitie en Volksgezondheid, gericht op een menswaardige opvang van geïnterneerden die aansluit bij hun specifieke noden en recht doet aan hun situatie.

We willen deze aanbevelingen richten aan de Minister van Justitie en de Minister van Volksgezondheid.

5.6. AANBEVELING 6: ZINVOLLE DAGBESTEDING VOOR GEDETINEERDEN

Het is essentieel om gedetineerden zinvolle dagbesteding te bieden die bijdraagt aan hun nachtrust en mentale welzijn. Het organiseren van workshops en het aanbieden van vaardigheden waarmee zij zich kunnen voorbereiden op werk na hun detentie, kan hun zelfvertrouwen vergroten en hen motiveren. De samenwerking met externe organisaties die op vrijwillige basis deze activiteiten aanbieden kan de mogelijkheden verder uitbreiden. Dit zal niet alleen het welzijn van de gedetineerden verbeteren, maar ook bijdragen aan een effectievere re-integratie in de samenleving na hun vrijlating.

Enkele voorbeelden van zinvolle dagbesteding voor gedetineerden zijn:

- Educatieve programma's: Bieden van basis- en voortgezet onderwijs, zoals taal- en rekenlessen, digitale vaardigheden of vaktechnische opleidingen.
- Beroepsopleidingen: Cursussen in vakgebieden zoals timmerwerk, metselen, koken, tuinieren of administratie, die hen helpen vaardigheden te ontwikkelen die nuttig zijn voor werk na hun detentie.
- Workshops en creatief werk: Activiteiten zoals schilderen, muziek maken, schrijven of handwerk kunnen gedetineerden helpen om zich uit te drukken en hun mentale welzijn te verbeteren.
- Sport en beweging: Fysieke activiteiten zoals sporten, yoga of meditatie kunnen bijdragen aan een betere gezondheid en stressvermindering.
- Psychosociale ondersteuning: Groepsgesprekken of therapieën gericht op het verbeteren van sociaal-emotionele vaardigheden, het aanpakken van verslavingen of het versterken van zelfreflectie.
- Vrijwilligerswerk: Samenwerken met externe organisaties voor activiteiten zoals het helpen van medegedetineerden of bijdragen aan projecten in de gevangenis, wat hun gevoel van waarde en verantwoordelijkheid vergroot.
- Carrièreadvies en loopbaanbegeleiding: Sessies die gedetineerden helpen bij het plannen van hun toekomst en hen begeleiden naar werk of onderwijs na hun vrijlating.

Deze activiteiten dragen bij aan de persoonlijke ontwikkeling van gedetineerden, verbeteren hun mentale gezondheid en vergroten hun kansen op succesvolle re-integratie in de samenleving.

6. BELANGRIJKSTE UITDAGINGEN VAN DE CVT EN BELANGRIJKSTE WERKDOMEINEN VOOR HET JAAR 2025

6.1. UITDAGING 1: OVERBEVOLKING EN CAPACITEIT

Overbevolking blijft één van de grootste uitdagingen voor veel Belgische gevangenissen, inclusief de gevangenis van Antwerpen. De capaciteit is vaak onvoldoende om het aantal gedetineerden op te vangen, wat leidt tot overbezetting en extra druk op personeel en middelen. Dit verslechtert de werkomstandigheden, vermindert de veiligheid en bemoeilijkt het rehabilitatieproces.

Hoewel de bouw van een nieuwe gevangenis in Antwerpen een belangrijke stap is, zal de overbevolking vooral in de overgangsperiode een probleem blijven, totdat de nieuwe inrichting volledig operationeel is. De nieuwe gevangenis biedt op lange termijn veel oplossingen, maar de overgang en de aanhoudende groei van de gevangenisbevolking blijven aanzienlijke uitdagingen met zich meebrengen.

Oproep aan de minister van Justitie:
De overbevolking in de gevangenis van Antwerpen blijft een grote uitdaging, zelfs met de bouw van een nieuwe gevangenis in zicht. In de overgangsperiode blijft de capaciteit onvoldoende, wat de werkomstandigheden verslechtert, de veiligheid in gevaar brengt en het rehabilitatieproces belemmert. Er is dringende behoefte aan tijdelijke oplossingen om de druk te verlichten en een veilige, efficiënte werking te garanderen totdat de nieuwe gevangenis volledig operationeel is.

6.2. UITDAGING 2: PERSONEELSTEKORT

Een grote uitdaging van het personeelstekort in de gevangenis van Antwerpen is de verhoogde werkdruk voor het bestaande personeel. Door het tekort aan medewerkers worden ze overbelast, wat leidt tot extra stress en verminderde werkcapaciteit. Dit kan resulteren in een lager niveau van toezicht en begeleiding voor gedetineerden, wat zowel hun veiligheid als de algehele orde binnen de gevangenis in gevaar kan brengen. Bovendien kan de verhoogde werkdruk bijdragen aan een hoger ziekteverzuim, waardoor het personeelstekort verder toeneemt en de situatie verergert. Het personeelstekort beïnvloedt ook het moreel van de medewerkers, die hierdoor sneller geneigd zijn om de instelling te verlaten, wat problemen op lange termijn alleen maar vergroot.

Oproep aan minister van Justitie, burgemeester van Antwerpen en directie van de gevangenis van Antwerpen:
Om het personeelstekort in de gevangenis van Antwerpen aan te pakken, zijn meerdere maatregelen noodzakelijk. Gerichte wervingscampagnes en verbeterde arbeidsomstandigheden kunnen helpen nieuw personeel aan te trekken. Opleidingsmogelijkheden en doorgroeikansen voor het huidige personeel dragen bij aan motivatie en efficiëntie. Daarnaast kan technologie ingezet worden om de werkdruk te verlichten en de werkprocessen te optimaliseren. Het inzetten van tijdelijke krachten kan pieken opvangen, terwijl welzijnsprogramma's het moreel en de gezondheid van medewerkers ondersteunen. Deze gecombineerde aanpak zorgt voor een effectievere en duurzame oplossing.

6.3. UITDAGING 3: ALTERNATIEVE VORMEN VAN DETENTIE

Een belangrijke aanbeveling is om beter om te gaan met de groep gedetineerden die vaak als 'sukkelaars' worden gezien: zij die herhaaldelijk in de gevangenis belanden door sociale omstandigheden, armoede of kleine misdrijven. Dit doet denken aan de vroegere wet op de landloperij, die mensen die als 'landlopers' werden beschouwd, opsloot zonder veel perspectief op verbetering. Deze wet had als doel de samenleving 'op te schonen', maar bood weinig structurele oplossingen voor de onderliggende oorzaken van criminaliteit en sociale uitsluiting.

Het is belangrijk dat de huidige gevangenispraktijken niet terugvallen op deze aanpak, maar dat er gezocht wordt naar alternatieven voor detentie en re-integratie voor deze kwetsbare groep. In plaats van hen simpelweg op te sluiten zonder uitzicht op verandering, zou de nadruk moeten liggen op rehabilitatie en het bieden van echte kansen voor verbetering. Het ontwikkelen van programma's die gericht zijn op werkgelegenheid, sociale vaardigheden en psychologische ondersteuning kan bijdragen aan het verminderen van recidive en het bevorderen van een succesvolle terugkeer naar de samenleving, in plaats van het versterken van een vicieuze cirkel van straf en uitsluiting.

Door alternatieve vormen van detentie in te zetten, zoals enkelbanden en gemeenschapsdiensten voor minder zware misdrijven, kan de druk op de gevangenissen verminderd worden. De gevangenis van Antwerpen zou actief moeten inspelen op deze trend door samen te werken met andere instellingen en alternatieven te onderzoeken waar mogelijk. Dit zou niet alleen de overbevolking verlichten, maar ook bijdragen aan een effectievere en meer humane benadering van straf en re-integratie.

Aanbeveling aan minister van Justitie en de directie van de gevangenis van Antwerpen:
Het is essentieel om alternatieven van detentie en re-integratie te ontwikkelen, zoals werkgelegenheidsprogramma's, psychologische ondersteuning en gemeenschapsdiensten, om recidive te verminderen en structurele oplossingen te bieden voor sociale uitsluiting.

6.4. UITDAGING 4: BEVEILIGING EN GEWELD

Het waarborgen van de beveiliging en het voorkomen van geweld tussen gedetineerden en personeel is ook een belangrijke uitdaging voor de gevangenis van Antwerpen. Gevangenissen zijn van nature plaatsen met hoge spanningen, en de overbevolking, in combinatie met een gebrek aan voldoende personeel, vergroot het risico op conflicten en gewelddadige incidenten. De beperkte capaciteit om adequa(a)t(e) toezicht en toezichtmaatregelen te handhaven, maakt het moeilijk om veiligheid te garanderen en de controle te behouden.

Geweld in de gevangenis heeft niet alleen gevolgen voor de fysieke veiligheid van medewerkers en gedetineerden, maar het bemoeilijkt ook de rehabilitatie en de re-integratie van gedetineerden, doordat conflicten de leefomstandigheden verergeren. Daarnaast zorgt het voor een verhoogde werkdruk bij het personeel, wat kan leiden tot stress en een afname van de effectiviteit in de uitvoering van hun taken.

Het is essentieel om strategieën te ontwikkelen die zowel de veiligheid te verbeteren als geweld te verminderen, bijvoorbeeld door het versterken van de aanwezigheid van beveiligingspersoneel, het implementeren van de-escalatietechnieken en het verbeteren van de mentale gezondheid van gedetineerden. Het verbeteren van de infrastructuur, zoals het creëren van meer gescheiden verblijfsruimtes en het gebruik van technologie om toezicht te houden, kan ook bijdragen aan een veiligere omgeving.

Oproep aan minister van Justitie, burgemeester van Antwerpen en provinciegouverneur:
De bouw van een nieuwe gevangenis in Antwerpen is een belangrijke stap richting verbetering van de omstandigheden. Toch is dit niet voldoende om de uitdagingen volledig aan te pakken. Om de veiligheid en stabiliteit in de gevangenis te garanderen, zijn extra investeringen nodig in personeel en gerichte maatregelen tegen geweld.

Wij roepen op om prioriteit te geven aan het versterken van de personeelscapaciteit en het implementeren van effectieve strategieën die geweld verminderen. Alleen zo kan de nieuwe gevangenis niet alleen modern, maar ook veilig en humaan zijn voor zowel medewerkers als gedetineerden.

6.5. UITDAGING 5: INZETTEN VAN VOLDOENDE MIDDELEN EN PROGRAMMA'S GERICHT OP GEESTELIJKE GEZONDHEIDSZORG

De geestelijke gezondheid van gedetineerden vormt een aanzienlijke uitdaging voor de gevangenis van Antwerpen. Veel gedetineerden hebben te maken met fysieke en mentale gezondheidsproblemen, zoals verslavingen, depressie en trauma's, maar de toegang tot adequate zorg is vaak beperkt. De stress van de gevangenisomgeving, de overbevolking en het gebrek aan privacy kunnen de geestelijke gezondheid verder verslechteren. Het is van essentieel belang om voldoende middelen en programma's in te zetten die gericht zijn op zowel fysieke als mentale zorg, zodat gedetineerden de ondersteuning krijgen die ze nodig hebben voor een succesvolle re-integratie in de samenleving.

Aanbeveling aan de minister van Justitie:
Investeren in een uitgebreid zorgsysteem voor de fysieke en mentale gezondheid van gedetineerden, door meer medisch en psychologisch personeel aan te nemen. Versterken van de toegang tot verslavingszorg en psychologische begeleiding, en bieden van therapeutische programma's om de geestelijke gezondheid te bevorderen. Dit zal niet alleen het welzijn van gedetineerden verbeteren, maar ook bijdragen aan een veiligere en efficiëntere werkomgeving voor het personeel.